

Elektronisk
Forpost
Norge

Elektronisk Forpost Norge

Medlem av EDRI, European Digital Rights

Justis- og beredskapsdepartementet
Via departementets høringsportal

7. januar 2022

Høringsvar - angående endringer i politiloven og politiregisterloven mv. – PSTs etterretningsoppdrag og behandling av åpent tilgjengelig informasjon

Vedlagt er Elektronisk Forpost Norges høringsvar på departementets høring om endringer i politiloven m.m.

Med vennlig hilsen

Tom Fredrik Blenning
Daglig leder - EFN

Bjørn Remseth
Nesteder - EFN,
Leder høringsutvalg

Høringsuttalelse fra EFN - Endringer i politiloven og politiregisterloven mv. – PSTs etterretningsoppdrag og behandling av åpent tilgjengelig informasjon

Innhold

Innhold	1
Innledning	1
Våre bemerkninger	1
Hvem skal vokte vokterne?	1
Mandatet som ønskes av departementet er alt for vidt	2
Uskyldspresumsjonen opp mot bevissikring	4
Nedkjølingseffekten vil bli reell og vil gjøre reell skade	4
Konklusjon	6

Innledning

EFN er en digital menneskerettighetsorganisasjon. Vi jobber for at menneskerettigheter skal ivaretas i det digitale samfunn. EFN består av ulønnede medlemmer med hovedsakelig teknologi, jus og biblioteks-bakgrunn, men vi har medlemmer fra et vidt spekter av yrkesgrupper. Politisk spenner vi over alle partier representert på stortinget. Internasjonalt er EFN en del av European Digital Rights (EDRi) og deltar aktivt i prosesser innenfor bl.a. EU, Europarådet og FN.

I den foreliggende saken er det satt ned et høringsutvalg bestående av Eivind Arvesen, Tom Fredrik Blenning og Bjørn Remseth (leder).

Vi har med interesse lest [høringsnotatet vedrørende den nye politiregisterloven](#) og finner at det er flere forhold vi synes er bekymringsfulle.

Våre bemerkninger

Hvem skal vokte vokterne?

Lovforslaget legger opp til svært omfattende overvåkning av, i praksis, alle landets borgere. Det er ingen tvil om at dette er en praksis som dersom den innføres må kontrolleres nøye.

I forslagets kapittel 6 påstås det at innføring av den nye overvåkningen ikke vil bety betydelig økte kostnader, men det sies samtidig at dette er et usikkert estimat. Vi deler den siste, men ikke den

første av disse konklusjonene. Spesifikt er vi svært usikre på om EOS-utvalget vil være i stand til å utføre den kontroll som forslaget legger opp til. Dette er en usikkerhet EOS-utvalget selv har gitt uttrykk for i sitt svar på den samme høringen. I tillegg må det påpekes at utvalgets kontrollfunksjon er begrenset til å kunne gi anbefalinger og stort sett er basert på stikkprøver – som reflekteres i både budsjettrammer og arbeidskapasitet.

Utvalget har merket seg at høringsnotatet gjennomgående viser til EOS-utvalget som en sikringsmekanisme. Utvalget er ikke ment som en garantist for at feil ikke skjer eller ikke kan skje i EOS-tjenestene. Vår kontroll er stikkprøvebasert og legger ikke opp til en fullstendig gjennomgang av all overvåkingsvirksomhet i PST. Utvalgets eksterne kontroll erstatter ikke den forvaltningsmessige styringen og kontrollen av PST.

Fra [høringssvaret fra EOS kommiteen](#), side 1.

Vår analyse må dermed konkludere med at forslaget, slik det foreligger, ikke på noe vis utreder eller forbereder Stortinget på utgiftene som er nødvendig for å ha tilstrekkelig kontroll med den masseovervåkingen som forslaget legger opp til.

Mandatet som ønskes av departementet er alt for vidt

1. Den registrerte skal ha rett til ikke å være gjenstand for en avgjørelse som utelukkende er basert på automatisert behandling, herunder profilering, som har rettsvirkning for eller på tilsvarende måte i betydelig grad påvirker vedkommende.

[Lov om behandling av personopplysninger \(personopplysningsloven\) Artikkel 22. Automatiserte individuelle avgjørelser, herunder profilering](#)

Forebyggende sak opprettes når det er grunn til å undersøke om noen forbereder et straffbart forhold som PST har til oppgave å forebygge [...] Når PST først har gått til det skritt å opprette en forebyggende sak, vil man søke å forebygge alvorlige straffbare handlinger. Dersom PST allerede har en forebyggende sak, vil de etter forslaget derfor kunne søke i det sperrede materialet for å finne informasjon som har saklig tilknytning til den forebyggende saken. Adgangen til å søke i de sperrede materiale gjelder også **dersom opplysningene skal brukes til å opprette forebyggende sak. Dette innebærer eksempelvis at dersom PST, når de bruker opplysninger for etterretningsformål, kommer over opplysninger om en person som det er grunn til å undersøke om forbereder et straffbart forhold som PST skal forebygge**, vil de kunne registrere denne personen i sine alminnelige registre

Utdrag fra [departementets høringsnotat side 26](#) (vår utheving)

Personopplysningsloven setter i utgangspunktet en spesiell begrensning på all automatisert behandling i forhold til profilering. En vanlig type profilering er å ta utgangspunkt i demografiske og atferdsmessige parametere tilordne bestemte attributter til personer, f.eks. "vil kunne overbevises til å stemme parti X", "kan overbevises til å kjøpe produkt Y", eller også "vil muligens kunne finne på å gjennomføre straffbar handling Z". GDPR gir altså vern mot at personopplysninger brukes til dette formålet uten at det finnes saklig behandlingsgrunnlag og samtykke. Hadde politiets bruk av data fra sosiale medier vært regulert under GDPR ville den vært ubetinget forbudt.

Departementets forslag legger opp til at data skal lagres i opp til 15 år. Dette er før eventuelle utvidelser vedtas, vi mistenker sterkt at dette i praksis vil ende opp med å være starten på evig lagring av aktivitet fra sosiale medier til bruk av politiet.

Departementets forslag legger så opp til at registeret skal kunne brukes til ikke bare etterforske forbrytelser som har skjedd, men også å opprette såkalt "forebyggende sak" der det skal etterforskes om noen forbereder alvorlige straffbare handlinger. Registeret - også sperrede data i registeret - skal kunne brukes til å kunne *forberede* forebyggende sak, det vil si undersøkelse basert på enda svakere antagelser om at de man undersøker - kanskje - kan tenkes å finne på noe skummelt i fremtiden. Registeret kan inneholde minst halvannet tiår med ytringer fra alle landets

borgere. Data som samles inn er ikke begrenset til ord som er sagt og skrevet, men til *all* aktivitet inkl. "likes", mønstre og objekter i portrett, bevegelser i film etc. som det så kan anvendes maskinlæring og AI kan anvendes på. Vi vil understreke det massive omfanget av datainnsamling det her legges opp til.

Dette blir mange komplekse relasjoner å holde styr på. Ingen forsøk på forhåndsfiltrering eller andre begrensninger skal gjøres under innsamling. Derfor må vi anta at søk etter skumle fremtidige handlinger må utføres av datamaskiner og at de ikke vil være særlig snevert målrettede i sine søk, men snarere være en ganske stor "hov" som med profilering forsøker å finne mistenkelige personer.

Forslaget visker ut skillene skiller mellom "etterretning", "forebyggende sak" og "etterforskning", og tillater bruk av lignende etterforskningsmetoder i alle disse tilfellene.

Vi tegner dette bildet for å illustrere at omfanget av innhenting. Prosesseringen av de innhentede dataene er så invaderende og omfattende at den må anses som en alvorlig trussel mot privatliv. Vurdering av retten til å ytre seg må behandles med det alvorlig problemstillingen fortjener. Vi oppfatter ikke at høringsnotatet gjør dette.

Uskyldspresumsjonen opp mot bevissikring

“Qu'on me donne six lignes écrites de la main du plus honnête homme, j'y trouverai de quoi le faire pendre.”

Hvis du gir meg seks linjer skrevet av den ærligste mann, ville jeg funnet noe å henge han med.

Angivelig fra [Kardinal Richelieu](#)

I Norge og andre demokratiske land er et viktig prinsipp at du er uskyldig inntil det motsatte er bevist. Vi innhenter ikke informasjon for å finne potensielle kriminelle, men samler informasjon i etterkant av kriminelle handlinger for å etablere skyld hos den enkelte. Høringsnotatet påpeker at borgerne forventer en viss grad av privatliv, selv i det offentlige rom. Departements forslag bryter grundig med disse forventningene.

Analogien til dette forslaget er at vi åpner opp for at alle offentlige parker må ha installert mikrofoner i tilfelle noen skulle omtale en potensielt kriminell handling. Om de omtalte en slik handling og det ble tilfeldig fanget opp, skal man selvfølgelig kunne benytte dette som bevis, men vi avlytter altså ikke rutinemessig parker bare i tilfelle noen skulle si ting som kan føre til at de kan bli straffet.

Etter å ha deltatt på et møte der det ble informert om Uigurenes situasjon i folkerepublikken Kina, ble flere av deltagerne fotfulgt, deriblant tillitsvalgte i EFN. Presumptivt ble dette gjort for å gjøre det plagsomt å bedrive lovlig meningsyttring også i Norge. Bildet viser en av personene som forfulgte og fotograferte. Bildet er tatt i krysset Karl Johansgate/Universitetsgata.

Nedkjølingseffekten vil bli reell og vil gjøre reell skade

Departementet innrømmer at forslaget vil innebære et angrep på ytringsfriheten og at den vil medføre en nedkjølende effekt.

Vi deler departementets vurdering av at forslaget vil kunne ha nedkjølende effekt, men vi vil gå noe videre og si at det er *helt sikkert* at slik effekt vil finne sted. Det vil rett og slett føre til at offentligheten blir mindre interessant, men også mindre effektiv: Det offentlige ordskiftet blir mindre nyttig for å utveksle synspunkter i åpenhet og selve fundamentet for demokratisk beslutningstaking, basert på at en informert offentlighet skal kunne bidra med synspunkter og innsikt, vil dermed bli svekket.

Klar og tydelig overvåking av borgere som utøver sin rett til å delta i offentlig ordskifte og til å tilegne seg informasjon om aktuelle saker er en teknikk som er mye brukt av autoritære stater. Formålet med slik overvåking er såvidt vi forstår å vise de som overvåkes at staten vet hva de tilegner seg av kunnskap, hvem de deler denne kunnskapen med, og gjennom dette regulerer hva befolkningen bruker kunnskapen og nettverk av bekjente til.

“Selv om det ikke legges begrensninger på retten til å ytre seg, vil forslaget her kunne tenkes å ha en nedkjølende effekt på ytringsfriheten. Enkelte kan tenkes å ville modifisere eller sensurere ytringene sine, eller helt unnlate å ytre seg på internett, av frykt for eller kunnskap om at ytringene vil kunne lagres hos PST. Departementet legger derfor til grunn at forslaget etter omstendighetene vil kunne utgjøre et inngrep i ytringsfriheten”

Fra [departementets høringsnotat](#) side 14

Norske myndigheter vil naturligvis ha andre mål enn autoritære staters myndigheter, men det er grunn til å påpeke at metodene ligner, og at de også vil ha nedkjølende effekt når de anvendes i Norge.

Vi innledet denne seksjonen med å si at vi var enige med departementets vurdering om at forslaget vil kunne ha en nedkjølende effekt på offentlig debatt. Dessverre er vi nødt til å avslutte seksjonen med et utsagn fra departementet vi er sterkt *uenige* i, der det konkluderes med at hensynet til nedkjøling - ikke - kan tillegges avgjørende verdi. Dette må vi erklære oss 100% uenige i.

“Holdt opp mot dette, og sett hen til sikkerhetsmekanismene som er nærmere beskrevet nedenfor, kan risikoen for en eventuell nedkjølende effekt etter departementets syn ikke tillegges avgjørende vekt”

Fra [departementets høringsnotatets uttalelse](#) side 21

Konklusjon

- Forslaget om 15 års lagringstid er altfor lang tid. Det burde være mulig å kun mellomlagre i forbindelse med konkret undersøkelser.
- Departementets forslag visker ut skillene mellom “etterretning”, “forebyggende sak”, “forberedelse av forebyggende sak” og “etterforskning”.
- Som høringsnotatet påpeker forventer borgerne en viss grad av privatliv, selv i det offentlige rom. Notatet bryter med denne forventningen.
- Det er ikke vurdert forhåndsfiltrering eller andre begrensninger før registrering. Etterkontroll skal utføres av EOS-utvalget alene, og de er etter eget utsagn ikke i stand til å utføre denne oppgaven.

Våre hovedinnvending er at det åpner døren til masseovervåkning, og bruk av masseovervåkingsdata i politisær sammenheng uten at konsekvenser eller kontrollfunksjoner er utredet i tilstrekkelig grad. Vi kan dermed ikke se at departementet har overholdt utredningsplikten i forhold til [forvaltningsloven](#).

Følgelig kan vi ikke se at forslaget bør realiseres så lenge det ikke hensyntar fundamentale demokratiske rettigheter.